

درس ۲۰ امپراتوری های ایران باستان چگونه کشور را اداره می کردند؟

نکات مهم درس

نوع حکومت

در ایران باستان شیوه ی حکومت پادشاهی بود. شاهان در ابتدای سلطنت در حضور بزرگان کشور تاج گذاری می کردند و در کاخ بر تخت می نشستند. شاه قدرت مطلق داشت و همه باید از او فرمان می بردند. حکومت در آن زمان موروثی بود یعنی از پدر به پسر می رسید و گاهی بر سر جانشینی شاه و به دست آوردن قدرت اختلافاتی به وجود می آمد و منجر به کشتن افراد و جنگ و خونریزی می شد.

شاهان ایران باستان خود را برگزیده ی آسمان و نماینده ی اهورامزدا می دانستند و معتقد بودند که به حکم او فرمان می رانند. البته این عقیده هم وجود داشت که اگر شاه از مسیر قانون و عدالت منحرف شود حمایت اهورایی از او گرفته می شود و بزرگان و موبدان می توانستند او را عزل یا برکنار کنند.

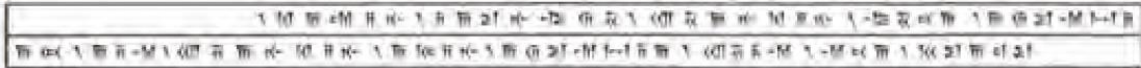

نقش برجسته داریوش در تخت جمشید

نقش برجسته بخشیدن حلقه شاهی از سوی اهورا مزدا به اردشیر ساسانی (نقش رستم)

کتابخانه داریوش در بیستون :

داریوش شاه گوید: به خواست اهورامزدا من شاه هستم. اهورا مزدا شاهی را به من عطا فرمود.

شاهان بر امور اداری و نظامی و مذهبی فرمانروایی مطلق داشتند. آنها برای اداره کشور فرمان هایی صادر می کردند این فرمان ها، قانون هایی بودند که باید در سراسر کشور اجرامی شدند و هیچ کس نباید از آنها سرپیچی می کرد. روی فرمان ها و نامه های مهم، مهرهای مخصوص شاه زده می شد

مهر سلطنت داریوش هخامنشی، طول مهر ۳/۵ سانتی متر است. در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می شود. اسم داریوش روی مهر به سه خط ایلامی، پارسی و بابلی نوشته شده است.

مقام های حکومتی

دولت های ایران باستان قلمرو وسیعی داشتند و بنابراین برای اداره ی امور کشور شغل ها و مقام های مختلفی بوجود آمده بود.

زندگی شاهان هزینه ی زیادی داشت. اینکه درآمدهای کشور چگونه خرج بشود بستگی به نظر شاهان داشت. مخارج سنگین زندگی اشرافی در کاخ های بزرگ، از گرفتن مالیات از مردم تأمین می شد. اغلب شاهان نه تنها به ثروت اندوزی می پرداختند و به فکر آسایش مردم نبودند بلکه به آنها ظلم می کردند. آنها به آنچه پیامبران الهی برای انسان ها از سوی خداوند بیان می کردند، بی توجه بودند و مستبدانه به دنبال امیال خود بودند. البته گاهی نیز به ندرت شاهانی پیدا می شدند که سعی می کردند با عدالت رفتار کنند.

تقسیمات کشوری

به نظر می‌رسد ایرانیان نخستین کسانی بودند که تقسیم سرزمین به بخش‌های مختلف را ابداع کردند. به عنوان مثال داریوش کشور را برای اداره‌ی بهتر به ۲۳ قسمت تقسیم کرده بود که به هر قسمت ایالت می‌گفتند

برای هر ایالت یک شهربان انتخاب می‌کردند. که معمولاً از مقام‌های حکومتی یا اعضای خانواده شاه بود. هر بخش از مرکز فرماندهی یا پایتخت دستور می‌گرفت و موظف بود همه‌ی کارها را طبق نظر شاه انجام دهد. مردم نیز بدون آنکه حق ابراز نظر و دخالت در امور کشور را داشته باشند، هرچه شاه دستور می‌داد، اجرا می‌کردند.

پایتخت‌ها

پادشاهان شهری را به عنوان پایتخت انتخاب می‌کردند. پایتخت‌ها معمولاً شهرهای بزرگ و پرجمعیت بودند و شاهان در آنها کاخ‌های بزرگ و بناهای عظیم می‌ساختند.

پایتخت حکومت‌ها در ایران باستان

همدان (هگمتانه)	مادها
شوش (پایتخت زمستانی) همدان (پایتخت تابستانی) تخت جمشید بابل	هخامنشیان
صد دروازه (دامغان) و تیسفون	اشکانیان
گور (فیروزآباد) و تیسفون	ساسانیان

سپاه و قدرت نظامی

سرزمین ایران به دلیل موقعیت مهم جغرافیایی همواره از شرق و غرب در معرض هجوم دشمنان بود. از سمت غرب دولت های یونان و روم به قلمرو ایران دست اندازی می کردند و از سمت شرق اقوام بیابانگرد به قلمرو ایران هجوم می آوردند. به همین دلیل حکومت های ایران باستان سپاه و نیروی نظامی مجهز و نیرومندی به وجود آورده بودند تا از مرزهای ایران دفاع کنند. این سپاه از نیروی پیاده نظام و سواره نظام تشکیل می شد.

امروزه نیز، سرزمین ایران به دلیل منابع و ثروت های فراوان و متنوعی که دارد و به دلیل آنکه مردم ایران، مسلمان و آزادی خواه هستند و زیر بار ظلم نمی روند، از سوی کشورهای مستکبر و زورگو، مورد تحریم و تهدید واقع می شوند. ولی ایرانیان حق طلب، هیچ گاه در مقابل ستمگر، تسلیم نمی شوند. ایرانیان باستان ابتکارات زیادی در زمینه ی تشکیل سپاه و فنون نظامی داشتند. بعضی از این ابتکارات برای اولین بار در ایران استفاده شد و بعدها سایر کشورها آنها را از ایرانی ها یاد گرفتند.

یکی از ابتکارات داریوش بزرگ هخامنشی تشکیل سپاه جاویدان بود. این سپاه از ده هزار نفر تشکیل می شد که به گروه های ده نفره تقسیم می شدند به این سپاه، جاویدان یا همیشگی می گفتند چون هرگاه یکی از افراد از بین می رفت و فرد جنگاور دیگر که ذخیره بود جای او را می گرفت و تعداد آنان کاسته نمی شد. در آن دوره بزرگترین آرزوی جوانان پارسی خدمت در این سپاه بود.

نقش برجسته سربازان سپاه جاویدان در تخت جمشید، استان فارس

سوالات متن درس ۲۰

- ۱- در ایران باستان شیوه ی حکومت چگونه بود؟
- ۲- در ایران باستان مقام شاهی چگونه بود؟
- ۳- پادشاهان بر چه اموری فرمانروایی مطلق داشتند؟
- ۴- فرمان های پادشاه چه حکمی داشت؟
- ۵- چرا در دولت های ایران باستان برای اداره ی امور کشور شغل ها و مقام های مختلفی به وجود آمده بود؟
- ۶- درآمدهای کشور در ایران باستان چگونه خرج می شد؟
- ۷- مخارج سنگین زندگی اشرافی چگونه تامین می شد؟
- ۸- بعضی از منشیان و دبیران به چند زبان و خط آشنایی داشتند؟ چرا؟
- ۹- داریوش برای اداره ی بهتر کشور چه کرد؟
- ۱۰- شاهان کدام شهرها را به عنوان پایتخت انتخاب می کردند؟
- ۱۱- علت هجوم و حمله ی پی در پی دشمنان به ایران چه بود؟
- ۱۲- چرا حکومت های ایران باستان سپاه و نیروی نظامی بزرگ بوجود می آوردند؟
- ۱۳- پایتخت حکومت های ایران باستان را بنویسید؟

پاسخ سؤالات متن درس ۲۰

- ۱- در ایران باستان شیوه ی حکومتی پادشاهی بود. شاهان در ابتدا ی سلطنت در حضور بزرگان کشور، تاج گذاری می کردند و در کاخ بر تخت می نشستند . شاه قدرت مطلق داشت و همه باید از او فرمان می بردند. حکومت موروثی بود و معمولاً از پدر به سر به ارث می رسید.
- ۲- شاهان ایران باستان خود را برگزیده ی آسمان و نماینده ی اهورامزدا می دانستند و معتقد بودند که به حکم او فرمان می رانند. البته این عقیده هم وجود داشت که اگر شاه از مسیر قانون و عدالت منحرف شود حمایت اهورایی از او گرفته می شود و بزرگان و موبدان می توانستند او را عزل یا بر کنار کنند .
- ۳- شاهان بر امور اداری ، نظامی و مذهبی فرمانروایی مطلق داشتند.
- ۴- این فرمان ها، قانون هایی بودند که باید در سراسر کشور اجرا می شدند و هیچ کس نباید از آن ها سر پیچی می کرد. روی فرمان ها و نامه های مهم، مهرهای مخصوص شاه زده می شد.
- ۵- دولت های ایران باستان ، قلمرو وسیعی داشتند و بنابراین برای اداره ی امور کشورها، شغل ها و مقام های مختلفی به وجود آمده است.
- ۶- اینکه در آمدهای کشور چگونه خرج بشود بستگی به نظر شاهان داشت.
- ۷- با گرفتن مالیات از مردم تامین می شد.
- ۸- چون با کشورهای دیگر در ارتباط بودند و با آنان نامه نگاری می کردند.
- ۹- داریوش کشور را برای اداره ی بهتر به ۲۳ قسمت تقسیم کرده بود که به هر قسمت ایالت می گفتند. برای هر ایالت یک شهردان انتخاب می کردند که معمولاً از مقام های حکومتی یا اعضای خانواده ی شاه بود
- ۱۰- پایتخت ها معمولاً شهرهای بزرگ و پر جمعیت بودند و شاهان در آنها کاخ های بزرگ و بناهای عظیم می ساختند.
- ۱۱- سرزمین ایران به دلیل موقعیت مهم جغرافیایی ، همواره از شرق و غرب در معرض هجوم دشمنان بود.
- ۱۲- از سمت غرب ، دولت های یونان و روم به قلمرو ایران دست اندازی می کردند و از سمت شرق اقوام بیابانگرد به ایران هجوم می آوردند. به همین دلیل حکومت های ایران باستان سپاه و نیروی نظامی مجهز و نیرومندی به وجود آورده بودند تا از مرزهای ایران دفاع کنند.
- ۱۳- مادها هگمتانه(همدان) - هخامنشیان شوش(پایتخت زمستانی)
همدان(پایتخت تابستانی) تخت جمشید بابل - اشکانیان صد دروازه(دامغان) تیسفون ساسانیان گور(فیروز آباد) تیسفون
- ۱۴- نیروی پیاده نظام و سواره نظام

۱۵- داریوش بزرگ علاوه بر سپاه معمولی، یک سپاه جاویدان هم تشکیل داده بود.
۱۶- تعداد افراد سپاه جاویدان ده هزار نفر بود که به گروه های ده نفره تقسیم می شد. به این سپاه جاویدان یا همیشگی می گفتند چون هر گاه یکی از افراد از بین می رفت یک فرد جنگاور دیگر که ذخیره بود جای او را می گرفت و تعداد آنان کاسته نمی شد.

پاسخ فعالیت های درس ۲۰

۱- نشانه ای پهناور بودن قلمرو هخامنشیان و رواج خط های مختلف در این قلمرو است و این امر نشان می دهد که هخامنشیان به ملل مختلف احترام می گذاشتند و به نوعی آنان را به رسمیت می شناختند.

۲- شاه قدرت مطلق بود - حکومت موروثی بود - برای به دست آوردن حکومت گاهی نزاع، جنگ و خونریزی می شد. فرمان شاهان قانون محسوب می شد. منتسب دانستن مقام پادشاه به اهورا مزدا.

۳- به دلیل قانون بودن فرمان شاهان نظر مردم در تصمیم گیری ها هیچ جایگاه و اهمیتی نداشت.

۴- چون قلمرو امپراتوری هخامنشیان وسیع بود، اقوام و ملل مختلف با فرهنگ، زبان و خط متفاوتی تابع حکومت هخامنشیان بودند لازم بود دبیران به چند خط و زبان آشنا باشند.

۵- هر خبری که با امنیت امپراتوری و شخص شاه ارتباط داشت - اخبار محرمانه مربوط به اتفاقات کشور - بازرسی نواحی تابع حکومت - بررسی امکانات و اقدامات دشمن و...

۶- هخامنشیان

۷- به منظور دستیابی به منابع اقتصادی و راه های تجاری و گسترش قلمرو گاهی نیز برای گسترش دین خاصی شکل می گرفت. در جهان امروز نیز همان انگیزه ها وجود دارد اگر چه بهانه های مانند اختلاف مرزی و نظایر آن مطرح می شود اما علل اصلی همان تسلط بر منابع و ذخایر دیگر کشورهاست.

۸- برعهده دانش آموز

۹- شیوه ای از عملیات یا جنگ های نامنظم بوده که به آن پارتیزانی یا جنگ های چریکی گفته می شود در این شیوه از جنگ دسته های غیرمنظم رزمنده از طریق شبیخون های سریع و یا کمین های غافلگیرکننده به نیروهای دشمن آسیب می رسانند و به سرعت صحنه را ترک می کنند. شیوه جنگ و گریز سواره نظام های اسلحه سبک پارتی (اشکانی) که در برابر سپاه منظم سلوکیان انجام گرفت موجب پیروزی های چشمگیر پارتیان شد به همین دلیل این شیوه نبرد پارتیزانی نام گرفت و امروزه نیز مشابه چنین جنگ ها را پارتیزانی می گویند.

۱۰- برعهده دانش آموز